

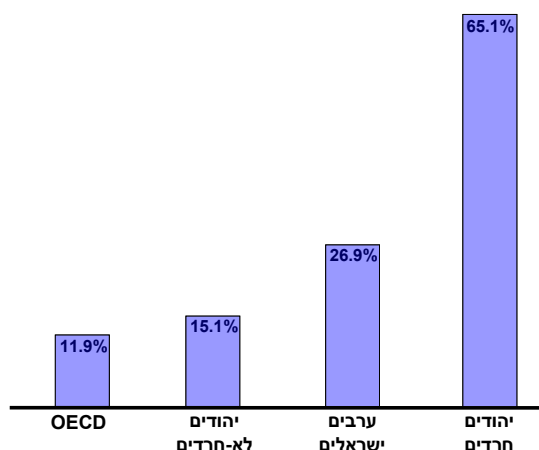
הזדמנות בישורת האחרונה

דן בן-דוד

בעשור האחרון, ירד מספר התלמידים בחינוך היסודי הממלכתי ב-3 אחוזים. באותן עשר השנים בלבד, גדל מספר התלמידים בבתי הספר היסודיים של החינוך החרדי ב-51 אחוז.

אחוז הלא-מועסקים באוכלוסית הגברים, 2008

גילאים: 35-54

מקור: דן בן-דוד, מרכז טאוב ואוניברסיטת תל-אביב
עיבוד נתונים מהלמ"ס ומה-OECD

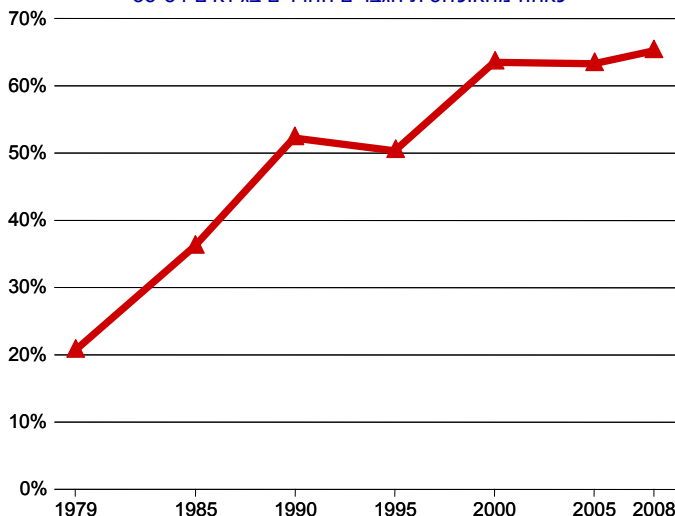
הסוגיה אינה רק דמוגרפית. במהלך העשורים האחרונים חלה הרעה משמעותית בנורמות העבודה של גברים חרדים. ב-1979, 21 אחוז מהגברים החרדים בגילאי העבודה העיקריים (35-54) לא היו מועסקים. היום, כפי שניתן לראות בתרשים, 65 אחוז מהגברים החרדים אינם מועסקים – קפיצה של פי שלושה בשלושים שנה בלבד. לשם השוואה, 27 אחוז מהגברים הערבים הישראליים ו-15 אחוז מהגברים היהודים הלא-חרדים אינם מועסקים. הממוצע המערבי הוא 12 אחוז בלבד.

מתרבים המאמרים על חרדים שהחלו להיכנס למעגל העבודה ולצבא בשנים האחרונות. התמונה המצטיירת מטעה. את אותם חרדים רואים, וניתן לכתוב עליהם מאמרים. אך בהינתן שכל שנתון חרדי גדול בהרבה מקודמו, המשמעות של יציבות יחסית בשיעורי אי-התעסוקה של גברים חרדים בשנים האחרונות מצביעה על כך שבכל שנה מספר החרדים שבחרים לא לעבוד גדול פי שניים מהמספר שמחפש עבודה – ואותם לא רואים כדי לכתוב עליהם מאמרים.

ככל שגדלה התמיכה שקיבלה החברה חרדית במהלך שלושת העשורים האחרונים – בין אם באופן ישיר כססף ובין אם באופן עקיף כהנחות וסובסידיות – הלך וירד התמריץ שלה לעבוד. אך לא מדובר רק בתמיכות. ככל שהמשק הישראלי צמח, הוא נזקק ליותר ויותר עובדים משכילים ולפחות ופחות עובדים בעלי השכלה נמוכה. כל חינוך שנוגע לתחומי הליבה החשובים נפסק בכיתה ח' אצל בני חרדים, מה שאומר שהם נדונים לקשיים מרובים במציאת עבודה במשק מודרני גם אם ירצו לעבוד בעתיד. היות ובעלי השכלה נמוכה בדרך כלל מקבלים הכנסה נמוכה – גם בקרב מי שאינם חרדים – אין הבדל גדול בין הכנסה זו להכנסה החלופית שמקבלים חרדים שאינם עובדים, מה שמקטין עוד יותר את התמריץ של החרדים לעבוד.

אי-תעסוקה בקרב גברים חרדים, 1979-2008

כאחוז מהאוכלוסית הגברים החרדים בגילאים 35-54

מקור: דן בן-דוד, מרכז טאוב ואוניברסיטת תל-אביב
עיבוד נתונים מהלמ"ס

יש מי שחושבים שאם החרדים ישוחררו מהחובה לשרת בצה"ל, אזי הם יצאו סוף סוף לעבוד. אך היכן יעבדו כל כך הרבה אנשים לא-משכילים במשק שכבר היום מוצף בעובדים לא משכילים? אפשר להכשיר וללמד אנשים בוגרים באופן חלקי בלבד. אך מהיכן יבואו המהנדסים, הפיזיקאים והרופאים העתידיים שלהם תזדקק מדינת עולם ראשון? ואם זו לא תהיה מדינת עולם ראשון, כיצד תשרוד מבחינה בטחונית?

בפני הממשלה עומדת הצעת חוק לשלם לחרדים ללמוד בכוללים. מה אין בפני הממשלה? הצעת חוק לתת לילדים חרדים חינוך בתחומי היסוד שיאפשר להם לעבוד במשק מודרני, להבין מה זאת גזענות בין דתות,

קבוצות אתניות ומינים, ולהפנים את המהות והרוח של מדינה דמוקרטית. הדמוגרפיה המאפיינת היום את ספסל הלימודים תאפיין בקרוב את האוכלוסייה הישראלית. אם הילדים של היום יאמצו את מנהגי העבודה של הוריהם, מי יעבוד ומי יגן על המדינה בעוד דור?

לפעמים מתקבל הרושם שאנו הפכנו לכאלה מומחים לנימוקים השונים לגבי מה ניתן או לא ניתן לעשות בזירה הציבורית שאנו לא מסוגלים להתנתק לרגע ולהבין לאן הגענו ועל מה בכלל אנו מוכנים לדון. מי שמשרתים את מדינתם נדרשים לשלם על לימוד על-תיכוני. לא רק שמי שאינם משרתים את מדינתם אינם צריכים לשלם עבור לימוד על-תיכוני, אלא שהדיון היום הוא על כמה המדינה צריכה לשלם להם. האם המלך כל כך התנתק מהמציאות שאינו מבין שהוא עירום לחלוטין?

מדינת ישראל נמצאת בישורת האחרונה שתקבע את עתידה. למרבה האירוניה, בעולם מזדקן עם 1.7 ילדים בממוצע למשפחה, ישראל משופעת בילדים. בזמן שבמדינות אחרות צריכים לדאוג מי יממן ויטפל בזקנים ומי יעבוד, אצלנו מספר הילדים במשפחה עומד על 3. השאלה היא מה נעשה עם אותם ילדים? אם ניתן להם את החינוך הטוב בעולם המערבי – מה שבהחלט בהישג ידינו – אז השמיים הם הגבול. אך אם הישגי ילדי ישראל ימשיכו להיות הנמוכים במערב ובני החרדים ימשיכו לא ללמוד את הנדרש לקיום במשק מודרני, אז לא ברור איך תוכל ישראל לשרוד כלכלית – משמע לשרוד בטחונות באזור המסוכן הזה.

ישנם עדיין מספיק ח"כים בכנסת היום ליצירת קואליציה שתעניק לישראל חיים בעוד דור. אותה קואליציה לא רק שתוכל לטפל בסוגיות פנים לפני שהמדינה תחצה את נקודת האל-חזור, היא תוכל גם לחלץ את ישראל מהמדרון החלקלק שיוביל אותנו אל מצורעות בינלאומית בשעה שרודן שכונתי מתקרב במהירות ליום שתהיה בידי היכולת לממש את איומיו.

על מה רבים היום בכנסת ומה עומד על הפרק?

הכותב הוא מנהל מרכז טאוב לחקר מדיניות חברתית בישראל וכלכלן באוניברסיטת תל-אביב. הדעות המובאות כאן הן של הכותב בלבד.